

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ “OKUL YÖNETİCİSİ” KAVRAMINA İLİŞKİN ALGILARINA YÖNELİK METAFOR ÇALIŞMASI

Rengin ZEMBAT ⁽¹⁾, Hilal İlknur TUNÇELİ ⁽²⁾, Ezgi AKŞİN ⁽³⁾

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği ABD

ÖZET

AMAÇ: Bu çalışmanın amacı, okul öncesi öğretmen adaylarının okul yöneticisi kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesidir. **GEREÇ VE YÖNTEM:** Araştırma verileri 2014-2015 bahar döneminde Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 3. ve 4. sınıf 169 öğretmen adayından elde edilmiştir. Araştırma verileri iki aşamalı açık uçlu sorulardan oluşan formlar aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Analiz sürecinde uygun bulunmayan 39 metafor çalışma dışı bırakılmış ve 130 metafor kullanılmıştır. **BULGULAR:** Araştırmanın bulguları incelendiğinde öğretmen adaylarının okul yöneticisi kavramı en çok Baba (16), Lider (8), Anne (7), Ebeveyn (6) metaforlarıyla özdeşleştirdiği görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının “okul yöneticisi” kavramına yönelik ürettikleri metaforların büyük çoğunlukla yönetim odağı olma (% 23,076), düzenleyici olma (%16,153) ve yönlendiren/yol gösterici olma (%11,538) kategorileri altında toplandığı görülmüştür. **SONUÇ:** Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların kategorilere dağılımına bakıldığında “okul yöneticisini” öğrencilerini ve öğretmenlerini koruyan, kollayan, problem çözen, yol gösteren kişiler olarak yani çoğunlukla olumlu olarak algıladıkları görülmüştür.

Anahtar sözcük: metafor, okul öncesi öğretmen adayı, okul yöneticisi

GİRİŞ

Milli eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesi için eldeki tüm kaynakların kullanılmasından ve en yüksek düzeyde verim elde edilmesinden sorumlu olan kişilerin başında okul yöneticileri gelmektedir. Okul yöneticiliği, eğitimle ilgili kuruluş ve okulların, amaçlarına ulaşabilmeleri için, insan ve ilgili araç gereçlerin en etkili biçimde yerleştirilmesi ya da kullanılmasıdır (Binbaşıoğlu, 1978). Kaya (1999)’ya göre okul yöneticisi; öğretmen, personel, öğrenci, veli, çevre liderleri, çevredeki yerel yöneticiler, merkez örgütü ve politikacılar gibi farklı eğitim ve kültür düzeylerinde bulunan, farklı beklentileri olan öğelerle ilişkiler kurmak, onların çelişkili beklentilerini bağdaştırarak demokratik yönetimi sürdürmek zorundadır.

Küreselleşme, uluslararası hareketlilikler, değişen toplumsal ve ekonomik yapı, öğrencilerin akademik başarıları konusunda yaşanan gelişmeler, öğrenci hareketliliği geleceğin okul yöneticilerinin rollerini yeniden şekillendirmektedir (Gül, 2008).

Okul yöneticilerinden beklenen görev ve davranışlara ne düzeyde sahip oldukları etkileşim içerisinde buldukları, öğretmen, öğrenci, veli, diğer personel, meslektaşları, amirleri tarafından gözlemlenmektedir. Okul yöneticilerinin gösterdikleri farklı davranışlar, ilişki içerisinde oldukları gruplar tarafından algılanır, izlenir ve anlamlandırılırlar. Zihinlerde oluşan anlamlandırmalar bir şekilde ifade edildiklerinde karşıdaki insanlar tarafından fark edilebilirler. Zihinsel algıları ifade etmenin çeşitli yolları vardır. Bu farklı anlamlandırma ve ifade etme biçimlerinden bir tanesi de “metaforlardır” (Kösterelioğlu, 2014).

Metafor genellikle benzetme olarak bilirse de benzetme ile arasında farklılıklar vardır. Bir şeyi başka şey ile benzetmeye, kıyaslamaya, anlatmaya yarayan mecazlardır. Metafor kavramı Türkçede “eğretileme” veya “istiare” olarak kullanılmasına karşın, bu iki kavramı da tam karşılamadığı düşünülmektedir (Lakoff ve Johnson, 2005). Morgan’a (1998) göre “metafor kullanımı, genel olarak dünyayı kavrayışımızı etkileyen bir düşünce biçimi ve dünyayı görme biçimimiz anlamına gelmektedir.” Bu yönüyle

metafor, bir bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada kullanabileceği güçlü bir zihinsel araçtır. Shuell'in (1990) de vurguladığı üzere: "Eğer bir resim 1000 kelimeye bedelse, bir metafor da 1000 resme bedeldir. Çünkü, bir resim sadece statik bir imge sunarken, bir metafor bir olgu hakkında düşünmek için zihinsel bir çerçeve sunmaktadır."

Metafor bir algı aracıdır (Arnett, 1999). Lakoff ve Johnson (2005) metaforların dünyayı anlamak, açıklamak, kurmak ve örgütlemek amacıyla insanoğlunun keşfettiği belli başlı dilsel araçlar olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle de metaforların, insanların kendi gerçekliklerini nasıl kurdukları ve dünyayı nasıl algıladıklarının kavranılmasında yardımcı olacağını ifade etmişlerdir. Metaforlar günlük hayatta kullandığımız dili sadece süslemeye yönelik bir söz sanatından ibaret değildir, metaforların insan hayatındaki önemi bundan çok daha fazlasını kapsar (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Semerci, 2007).

Aslan ve Bayrakçı'ya (2006) göre metaforlar, bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizmasıdır. Metafor bazı yorumları öne çıkarırken, diğerlerini arka plana iter. Diğer bir deyişle yarattığı görme biçimi, aynı zamanda bir görmeme biçimi haline gelir. Böylece "insan aslandır" metaforu, insanın aslanca cesaret, güç ya da yırtıcılığına dikkat çekerken, aynı kişinin bir iblis, bir ermiş, bir münzevi de olabileceği olgusunu örter. Metafor bizi benzerlikleri görmeye, farklı yönleri ise göz ardı etmeye iter. Metafor, güçlü kavrayışlar sağlayacak şekilde hayal gücünü genişletir, ama çarpıtma tehlikesi de taşır (Morgan,1998; akt.: Evcim, 2008).

Eğitim örgütleri olan okullarda geleceğin okul yöneticileri olacak olan öğretmen adaylarının okul yöneticisi ile ilgili sahip oldukları metaforların belirlenmesi ve geliştirilmesi eğitim örgütlerinin geleceği açısından önemli görülmektedir (Kösterelioğlu, 2014). Bu bağlamda araştırmada öğretmen adaylarının okul yöneticisi kavramı ile ilgili sahip oldukları algının metaforlar aracılığıyla ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının okul yöneticisi kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar nelerdir?
2. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, var olan durumu ortaya koymayı amaçladığından betimsel nitelik taşımaktadır. Araştırmada elde edilen verilerin toplanması analizi ve yorumlanmasında nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırma 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 3. ve 4. sınıf 169 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ancak verilerin analizi sürecinde uygun görülmeyen veriler elenerek 130 öğretmen adayının cevapları değerlendirilmeye alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama aracı oluşturulurken, bireylerin sahip olduğu algıları ortaya çıkarmada *metaforların bir araç olarak kullanıldığı* ilgili araştırmalar incelenmiştir (Guerrero ve Villamil, 2002; Alger, 2009; Saban, Koçbeker & Saban, 2006; Cerit, 2008).

Yapılan araştırmaların bazılarında likert tipi ölçekler kullanılsa da, birçoğunda katılımcıların açık uçlu cümleleri tamamlamaları istenmiştir. İlgili araştırmalar da dikkate alınarak öğretmen adaylarının okul yöneticisi kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları belirlemek amacıyla “Okul yöneticisi..... gibidir. Çünkü.....” cümlesini tamamlamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Okul öncesi öğretmen adaylarından toplanan verilerin analizinde şu süreç izlenmiştir: Öğrencilerin geliştirdikleri metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması süreci aşağıdaki aşamalarda gerçekleştirildi: 1. Adlandırma aşaması, 2. Tasnif etme, 3. Yeniden organize etme, 4. Kategorilendirme aşaması, 5. Geçerlik ve güvenilirlik sağlama aşaması ve 6. Nicel veri analizi için verileri SPSS paket programına aktarma aşaması

1. Adlandırma Aşaması: Bu aşamadan okul öncesi öğretmen adayları tarafından geliştirilen metaforlar alfabetik sıraya göre geçici olarak listelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda öğretmen adaylarının yazılarında belli bir metaforun belirgin bir şekilde dile getirilip getirilmediğine bakılmıştır. Bu aşamada her öğretmen adayının geliştirdiği metaforlar kodlanmıştır.

2. Tasnif Etme: Bu aşamada metafor analizi ve içerik analizi (Yıldırım ve Şimşek, 2005) teknikleri kullanılarak, her metafor parçalara ayrıştırılmış ve diğer metaforlarla olan benzerlik veya ortak özellikleri bakımından analiz edilmiştir. Bu aşamada öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforlar tek tek okunarak analiz edilerek, bazı öğretmen adaylarının geçerli birer metafor üretmedikleri gözlemlendiğinden çalışma dışı bırakılmıştır.

3. Yeniden Organize Etme: Çalışma dışı bırakılan metaforlar (n=39) ayıklanarak çalışmaya dahil edilen (n=130) metafor üzerinden tekrar alfabetik sıralama yapılarak liste oluşturulmuştur.

4. Kategorilendirme Aşaması: Bu aşamada elde edilen bireysel metafor ifadelerinden yola çıkılarak daha önce yapılan çalışmalar incelenmiş ve Kösterelioğlu (2014) tarafından kullanılan kategorilerin temel alınarak verilerin derlenmesine karar verilmiştir.

5. Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama: Bu aşamada öğretmen adayları tarafından oluşturulan metaforlar ayrıntılı olarak rapor edilmiştir. “Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütlerindendir” (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmanın geçerliliğini sağlamak için tüm araştırmacıların çalışma sürecinin başından sonuna kadar fikir birliğinde olmaları, uyuşmazlıklar yaşandığında ise ortak noktada buluşmak için gerekli görüşmeler yapılmıştır. Gerekli noktalarda uzman görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının oluşturduğu metaforlar temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

6. Nicel Veri Analizi için Verilerin SPSS Paket Programına Aktarılması: Toplam 130 adet metaforun tanımlanmasından ve bu metaforların kategorilere dağıtılmasından sonra, bütün veriler SPSS istatistik programına aktarılmıştır. Bu işlemden sonra her bir metaforu ve kategoriye temsil eden öğrenci sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır.

BULGULAR

Araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarına “okul yöneticisi” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar sorulmuş ve okul öncesi öğretmen adaylarının “okul yöneticisi” kavramını 130 metaforla özdeşleştirdiği ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlara ilişkin tablolar aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 1. Okul öncesi öğretmen adaylarının “okul öncesi öğretmeni” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar.

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Adam	1	Düzenleyici	2	Okulun Simgesi	1
Ağacın Gövdesi	1	Ebeveyn	6	Otorite	2
Ağacın Kökü	3	Elektrik Santrali	3	Örümcek Ağı	1
Ahtapot	4	Ev Sahibi	1	Padişah	1
Akarsu Yatağı	1	Gemi Kaptanı	3	Patron	3
Anne	7	Gökkuşağı	1	Projeksiyon	1
Anne Tavuk	1	Göz	1	Savaşçının Kalkanı	1
Aslan	3	İskelet	1	Sorun Çözme Makinası	1
Ayna	2	Kanun	2	Su	1
Baba	16	Kitap Kapağı	1	Şef	1
Bahçıvan	1	Komutan	1	Teknik Direktör	1
Başöğretmen	1	Korku Verici Güç	5	Terazi	1
Beyin	7	Köy Ağası	1	Tespihin İmamesi	1
Binanın Kolonu	3	Kraliçe Arı	4	Ulu Ağaç	2
Binanın Sağlam Temeli	2	Lider	8	Yıldızlar	1
Bulut	1	Limon	1		
Cumhurbaşkanı	2	Magma	1		
Çatı	1	Mimar	2		
Despot	2	Muhtar	1		
Diktatör	5	Okulun Kalbi	2		
Toplam					130

Tablo 1’de görüldüğü üzere “okul yöneticisi” kavramı en çok Baba (16), Lider (8), Anne (7), Ebeveyn (6) metaforlarıyla özdeşleştirilmiştir. Bunun yanında okul öncesi öğretmen adayları “okul yöneticisi” kavramını ahtapot, binanın kolonu, kraliçe arı, gemi kaptanı, patron, korku verici güç gibi metaforlarla da özdeşleştirmişlerdir. Okul öncesi öğretmen adaylarının “okul yöneticisi” kavramını aslan, padişah, muhtar, teknik direktör, köy ağası, cumhurbaşkanı, patron, ebeveyn gibi metaforlarla özdeşleştirmelerinden yola çıkılarak okul yöneticisinin yönetim odağı olma yönünün ön plana çıkarıldığı bunun yanında korkunç güç, öcü, korkunç biri gibi metaforlar yoluyla okul yöneticisine yönelik kendi olumsuz deneyimlerini aktararak nitelendirdikleri söylenebilir.

Tablo 2. Okul öncesi öğretmen adaylarının “okul yöneticisi” kavramına ilişkin oluşturulan kategoriler

Kategori	f	%	Kategori	f	%
Yönlendiren/Yol Gösteren Olma	15	11,538	Uyarlayıcı olma	0	0
Yönetim Odağı Olma	30	23,076	Objektif olma	0	0
Vazgeçilmez Olma	12	9,23	Öğretici Olma	1	0,769
Adil olma	3	2,317	Problem Çözücü olma	4	3,076
Düzenleyici olma	21	16,153	Esnek Olma	0	0
Aydınlatıcı olma	1	0,769	Yansıtıcı olma	4	3,076
Sistemin işleyişine aracılık etme	4	3,076	Dinamik olma	2	1,538
Bütünleştirici olma	11	8,461	Sanatçı olma	1	0,769
Koruyucu olma	13	10	Model olma	2	1,538
Denetleyici olma	2	1,538	Güvenilir olma	0	0
Şekillendirici olma	4	3,076			
			Toplam (f): 130		
			Toplam (%): 100		

Öğretmen adaylarının “okul yöneticisi” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların kategorilendirilmesinde Kösterelioğlu (2014) tarafından yapılan araştırmada kullanılan kategoriler temel alınmıştır.

Örneklemini oluşturan okul öncesi öğretmen adaylarının “okul yöneticisi” kavramını büyük çoğunlukla yönetim odağı olma (%23,076), düzenleyici olma (%16,153) ve yönlendiren/yol gösterici olma (%11,538) olarak görmeleri okul yöneticiliğinin mesleki tanımına uygun bir algılamada kaynaklı olduğu söylenebilir. Düşük oranlara sahip olan aydınlatıcı olma (%0,769), öğretici olma (%0,769), sanatçı olma (%0,769) metaforları da öğretmen adaylarının okul yöneticisini yönetsel özellikleri yanında eğitici ve faydalı bir kişi olarak algıladıkları şekline yorumlanabilir. Kullanılan 21 kategori içinde uyarlayıcı olma, objektif olma, esnek olma ve güvenilir olma kategorilere yönelik öğretmen adaylarının metafor üretmedikleri görülmektedir.

Tablo 3. Yönlendiren/Yol gösteren olma kategorisi

Metafor	f
Akarsu yatağı	1
Gemi kaptanı	3
Lider	4
Diktatör	5
Otorite	2
Toplam 15	

Tablo 3’te yönlendiren/yol gösteren olma kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının bu kategori altındaki görüşleri;

“Öğrenci ve eğitimcileri yönlendirir.” (Akarsu yatağı)

“Rotayı belirler, okul içindeki öğretmenler o rotaya göre eğitim verirler.” (Gemi Kaptanı)

“Okulu ayakta tutan, yönlendiren kişidir” (Lider) şeklindedir.

Tablo 4’te öğretmen adayları tarafından oluşturulan “yönetim odağı olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının bu kategori altındaki görüşleri ;

- “Hakimiyet ondadır, kuralları belirler ve uygulanması için her şeyi yapar.” (Aslan)
 “Tüm yönetim ondadır. Öğretmen yöneticinin emri altındadır.” (Komutan)
 “Merkezi o yönetir.” (Magma)
 “Eğitimde olacaklarla ilgili her şeyin kontrolü ondadır.” (Teknik direktör)
 “Nasıl bir baba aileyi yönetiyorsa okulu da okul yöneticisi öyle yönetir” (Baba)
 “Bütün merkezi yönetim ondadır.” (Beyin) şeklindedir.

Tablo 4. Yönetim odağı olma kategorisi

Metafor	f
Aslan	3
Padişah	1
Muhtar	1
Teknik direktör	1
Köy ağası	1
Komutan	1
Magma	1
Cumhurbaşkanı	2
Patron	3
Ebeveyn	1
Beyin	7
Baba	8
Toplam 30	

Tablo 5. Vazgeçilmez olma kategorisi

Metafor	f
Göz	1
Su	1
Limon	1
Binanın sağlam temeli	2
Kraliçe Arı	2
Okulun Kalbi	2
Baba	3
Toplam 12	

Tablo 5’te öğretmen adayları tarafından oluşturulan “vazgeçilmez olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının,

“Vücudumuzun en temel duyu organı nasıl gözse onsuz bir iş yapmak neredeyse imkansızsa yönetici de öyledir.” (Göz)

“Ekşidir fakat salatanın olmazsa olmazıdır. Okulda sert görünür ama o olmadan işler yürümez” (Limon)

“O olmazsa bütün düzen bozulur.” (Kraliçe arı)

“Bir kurumun ana yapıtaşıdır.” (Baba)

“O olmazsa okulda olmaz.” (Okulun kalbi) ifadeleri bu kategori içinde yer almaktadır.

Tablo 6’da öğretmen adayları tarafından oluşturulan “adil olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının bu kategori altındaki görüşleri ;

“Öğretmen, öğrenci ve okul ilkeleri arasında dengeyi kurmalıdır.” (Terazi)

“Öğretmen ve öğrencilere adil ve eşit davranmalıdır.” (Lider)

“Kanuna uygun olan kurallara çok önem verir. Adaletsiz işler yapmaz.” (Kanun) şeklindedir.

Tablo 6. Adil olma kategorisi

Metafor	f
Terazi	1
Kanun	1
Lider	1
	Toplam 3

Tablo 7. Düzenleyici olma kategorisi

Metafor	f
Binanın kolonu/direği	3
Başöğretmen	1
Kitap kapağı	1
Şef	1
Despot	1
Kanun	2
Düzenleyici	2
Lider	2
Ebeveyn	2
Ahtapot	2
Kraliçe Arı	2
Anne	2
	Toplam 21

Tablo 7’de öğretmen adayları tarafından oluşturulan “düzenleyici olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının bu kategori altındaki görüşleri ;

“Okul öğrencilerin evi ve yuvasıdır. Yöneticilerde anne-babanın evine verdiği önemi okula gösterip en iyi şekilde düzenlemeli ve yönetmelidir.” (Lider)

“Ne zaman hangi durumla ortamı ve şartları nasıl düzenleyeceğini bilir.” (Başöğretmen)

“İçinde bütün düzeni barındırır.” (Kitap kapağı)

“Bir çok kolu vardır. Her yönde her alanda kolları olmalı, öğrenci, öğretmen, çalışan, veli vb kişilerle çok yönlü ilgilenir.” (Ahtapot)

“Kontrol ve idare hep ondadır, düzeni sağlar.” (Kraliçe Arı) şeklindedir.

Tablo 8’de öğretmen adayları tarafından oluşturulan “aydınlatici olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adayının

“Her zaman vardır. Bazen görürüz bazen göremeyiz ama bizi aydınlatırlar.” (Yıldızlar) ifadesi bu kategori içinde yer almaktadır.

Tablo 8. Aydınlatıcı olma kategorisi

Metafor	f
Yıldızlar	1
Toplam 1	

Tablo 9. Sistemin işleyişine aracılık etme kategorisi

Metafor	f
Elektrik santrali	1
Ağacın kökleri	3
Toplam 4	

Tablo 9’da öğretmen adayları tarafından oluşturulan “sistemin işleyişine aracılık etme” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının

“Elektrik üretir ve gerekli yerlere dağıtır.” (Elektrik Santrali)

“Ağacın kökleri ağacın ayakta kalmasını, büyümesini nasıl sağlıyorsa okul yöneticisi de öyledir.” (ağacın kökleri) ifadeleri bu kategori içinde yer almaktadır.

Tablo 10’da öğretmen adayları tarafından oluşturulan “bütünleştirici olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının bu kategori altındaki görüşleri ;

“Koparsa diğer boncuklar dağılır.” (Tespihin İmamesi)

“İçinde bir çok farklılığı ve güzelliği, estetiği, mutluluğu barındır.” (Gökkuşluğu)

“Öğretmen ve öğrencilerini hem birleştirir, hem bütünleştirir.” (Okulun çatısı)

“Aile, öğrenci, öğretmen iletişimi, okul yönetimi, idare gibi bir çok konuda örümcek ağı gibi kapsayıcıdır, bütünleştiricidir.” (Örümcek ağı) şeklindedir.

Tablo 10. Bütünleştirici olma kategorisi

Metafor	f
Tespihin İmamesi	1
Kitap kapağı	1
Gökkuşluğu	1
Okulun Çatısı	1
Ağacın gövdesi	1
Örümcek ağı	1
Ebeveyn	1
Ahtapot	2
Anne	2
Toplam 11	

Tablo 11. Koruyucu olma kategorisi

Metafor	f
Savaşçının kalkanı	1
Ulu Ağaç	2
Anne Tavuk	1
Ev sahibi	1
Okulun Çatısı	1
Ebeveyn	1
Anne	3
Baba	3
Toplam 13	

Tablo 11’de öğretmen adayları tarafından oluşturulan “koruyucu olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının

“Okulu korur, sarıp sarmalar.” (Ulu Ağaç)

“Öğrencilerini, öğretmenlerini kanatları altında toplayıp onları koruyup kollar ve onların iyiliğini düşünür.” (Anne tavuk)

“Kurumdaki herkesten sorumludur. Onların güvenliğini, sağlığını korumakla yükümlüdür. (Baba)

“Herkesten korur, yanlışlarını düzeltir yani bir anne kadar koruyucu anne kadar net ve düzelticidir.” (Anne) ifadeleri bu kategori içinde yer almaktadır.

Tablo 12’de öğretmen adayları tarafından oluşturulan “denetleyici olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının

“Okulda disiplini sağlar ve denetler.” (Kanun)

“Kuralları belirler ve denetler.” (Despot) ifadeleri bu kategori içinde yer almaktadır.

Tablo 12. Denetleyici olma kategorisi

Metafor	f
Despot	1
Kanun	1
Toplam 2	

Tablo 13. Şekillendirici olma kategorisi

Metafor	f
Okulun simgesi	1
Bahçıvan	1
Mimar	2
Toplam 4	

Tablo 13’te öğretmen adayları tarafından oluşturulan “şekillendirici olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının

“Öğrenci, öğretmenleri şekillendirir.” (Mimar)

“Okul onun sayesinde şekillenir.” (Okulun simgesi)

“Okulunu bir bahçe gibi şekillendirir.” (Bahçıvan) ifadeleri bu kategori içinde yer almaktadır.

Tablo 14. Öğretici olma kategorisi

Metafor	f
Baba	1
Toplam 1	

Tablo 14’te öğretmen adayları tarafından oluşturulan “öğretici olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adayının

“Kurumunda çalışan öğretmenlere, çalışanlara ve öğrencilerine her zaman bir şeyler öğretir.” (Baba) ifadesi bu kategori içinde yer almaktadır.

Tablo 15. Problem çözücü olma kategorisi

Metafor	f
Sorun Çözme Makinası	1
Lider	1
Ebeveyn	1
Baba	1
Toplam 4	

Tablo 15’te öğretmen adayları tarafından oluşturulan “öğretici olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının bu kategori altındaki görüşleri ;

“Bütün okul, ona güvenir ve sıkıntılarını sorunlarını paylaşır, o da hepsine çözüm bulmaya çalışır” (Baba)

“Her türlü sorunu çözüme kavuşturmak onun sorumluluğudur.” (Sorun Çözme Makinası)

“Hataları düzeltmek için yol gösterir yardımcı olur.” (Lider) şeklindedir.

Tablo 16. Yansıtıcı olma kategorisi

Metafor	f
Projeksiyon	1
Bulut	1
Ayna	2
Toplam 4	

Tablo 16’da öğretmen adayları tarafından oluşturulan “yansıtıcı olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının

“Okul yöneticisinin idare şekli, anlayışı, eğitime bakışı açısından bir ayna gibi okulunu yansıtır ve temsil eder” (Ayna)

“Öğrencilerden, öğretmenlerden ve çevresindeki diğer insanlardan aldıklarını onlara daha verimli şekilde geri verir; yansıtır.” (Bulut)

“Kendi kurallarını yöntemlerini yansıtır.” (Projeksiyon) ifadeleri bu kategori içinde yer almaktadır.

Tablo 17. Dinamik olma

Metafor	f
Elektrik Santrali	2
Toplam 2	

Tablo 17’de öğretmen adayları tarafından oluşturulan “dinamik olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının

“Öğretmenlerin, öğrencilerin, okulun enerjisini yönetici sağlar. Enerji takviyesi yapan da enerjiyi kesen de yöneticinin tutumudur.” (Elektrik santrali)

“Okuldaki tüm kişilerin motive edicisi, güç vericisidir. Eksikliği halinde bütün okulun işleyişi durur yapılamaz” (elektrik santrali) ifadeleri bu kategori içinde yer almaktadır.

Tablo 18. Sanatçı olma kategorisi

Metafor	f
Mimar	1
Toplam 1	

Tablo 18’de öğretmen adayları tarafından oluşturulan “sanatçı olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adayının

“Elinde var olan birikimle yeni ve diğerlerinden daha iyi durumda olan yeni bir oluşum için çaba gösterir.” (Mimar) ifadeleri bu kategori içinde yer almaktadır.

Tablo 19. Model olma kategorisi

Metafor	f
Adam	1
İskelet	1
Toplam 2	

Tablo 19’da öğretmen adayları tarafından oluşturulan “model olma” kategorisi altında toplanan metaforlar sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının

“Görevine bağlı, okulu için elinden geleni yapan, hareketleriyle örnek alınacak kişidir.” (Adam)

“Okul yöneticisi dik durmazsa yani bir duruşu olmazsa okulu idare edemez ve yaptıklarıyla model alınmaz.” (İskelet) ifadeleri bu kategori içinde yer almaktadır.

Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar Kösterelioğlu (2014)’ün çalışmasından yararlanılarak 21 kategori üzerinden değerlendirilmiş olup “uyarlayıcı olma, objektif olma, esnek olma ve güvenilir olma” kategorileri hariç 17 kategori arasında dağılım gösterdikleri görülmüştür. Bu nedenle bu 4 (uyarlayıcı olma, objektif olma, esnek olma ve güvenilir olma) kategoriyeye ait tablo sunulmamıştır.

TARTIŞMA

Bu araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda öğretmen adaylarının “okul yöneticisi” kavramına ilişkin oluşturduğu metaforların kategorilere göre dağılımları incelendiğinde ilk üç sırada yönetim odağı olma (%11,538), yönlendirici olma (%23,076), ve düzenleyici olma (%16,153) kategorilerinin geldiği görülmektedir.

Yönlendiren ve yol gösteren olma kategorisi “akarsu yatağı, gemi kaptanı, lider, diktatör, otorite” metaforları ile temsil edilmektedir. Etkili bir okul yönetimi için okul yöneticilerinin öğrenciler, öğretmenler, veliler ve diğer personeli bilgi ve deneyimleri ile yönlendiren bir konumda olması beklendiği söylenebilir.

Yönetim odağı olma kategorisi “aslan, padişah, muhtar, teknik direktör, köy ağası, komutan, magma, cumhurbaşkanı, patron, ebeveyn, beyin, baba” metaforları ile temsil edilmektedir. Okul yöneticilerinin okul içindeki en yetkili kişi olması, karar alıcı ve uygulayıcı mekanizmanın başında olması nedeniyle öğretmen adayları tarafından bu şekilde algılandığı söylenebilir.

Düzenleyici olma kategorisi “binanın kolonu, başöğretmen, kitap kapağı, şef, despot, kanun, düzenleyici, lider, ebeveyn, ahtapot, kraliçe arı ve anne” metaforları ile temsil edilmektedir. Okul yöneticilerinin okul yönetiminin başında olması, gerekli durumlarda yönlendirici bir misyon üstlenmesinin yanı sıra okul içindeki işleyişin, eğitim süreçlerinin ve öğretmen-öğrenci-veli bileşenleri arasındaki ilişkinin düzenleyici olarak görülmesinin bu kategori altında üretilen metaforları açıklayacağı düşünülebilir.

Alan yazın incelendiğinde okul yöneticisi kavramına yönelik yapılan metafor çalışmalarında farklı şekillerde isimlendirilmiş olmalarına rağmen bu üç kategorinin ve barındırdıkları metaforların paralellik gösterdiği görülmektedir (Aydoğdu, 2008; Cerit, 2008; Dönmez 2008; Köstereliöğlü, 2014; Yalçın ve Erginer, 2012; Bloom, Castagna ve Worren, 2003).

En çok metaforun üretildiği yönlendirici olma, yönetim odağı olma ve düzenleyici olma kategorilerini koruyucu olma (%10), vazgeçilmez olma (%9,23) ve bütünlüycü olma (%8,461) kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Koruyucu olma kategorisi “savaşçının kalkanı, ulu ağaç, anne tavuk, ev sahibi, okulun çatısı, ebeveyn, anne ve baba” metaforları ile temsil edilmektedir. Bütünlüycü olma kategorisi “tespihin imamesi, kitap kapağı, gökkuşağı, okulun çatısı, ağacın gövdesi, örümcek ağı, ebeveyn, ahtapot, anne” metaforları ile temsil edilmektedir.

Okul yöneticisinin yöneten ve düzenleyen rolleri yanında öğrenci, öğretmen ve diğer personele karşı koruyucu ve bütünlüştürücü tutum sergilemesinin okul içinde olumlu etkileri olduğu ve en çok metafor üretilen kategorilerden olduğu yapılan araştırmalarla da desteklenmektedir ve bu araştırmanın sonuçları ile de paralellik göstermektedir (Aydoğdu, 2008; Cerit, 2008; Dönmez, 2008; Fennel, 1996; Kantos, Çuhadaroğlu ve Taştan, 2009; Köstereliöğlü, 2014; Zembat, Koçyiğit, ve diğerleri, 2010).

Vazgeçilmez olma kategorisi ise “göz, su, limon, binanın sağlam temeli, kraliçe arı, okulun kalbi, baba” metaforları ile temsil edilmektedir. Öğretmen adaylarının okul yöneticilerine yönelik ürettikleri metaforlar incelendiğinde okul yöneticilerini, okul düzeyinde eğitim-öğretim hizmetlerinin en temel öğelerinden oldukları ve katılımcılar tarafından bu hizmetlerin gerçekleştirilmesi için vazgeçilmez olarak algıladıkları söylenebilir (Yalçın ve Erginer, 2012).

Öğretmen adaylarının okul yöneticisi kavramına ilişkin olarak ileri sürdükleri metaforlardan oluşturulan diğer kategoriler adil olma, aydınlatıcı olma, sistemin işleyişine aracılık etme, denetleyici olma, şekillendirici olma, öğretici olma, problem çözücü olma, yansıtıcı olma, dinamik olma, sanatçı olma, model olma kategorileridir. Kategorilerin temsil ettikleri metaforlara ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde tüm kategorilerde okul yöneticisi kavramına ilişkin algının büyük çoğunlukla olumlu yönde olduğunu söylemek mümkündür. Öğretmen adayları tarafından mevcut kategorilere dahil edilemeyen ve olumsuz algı içeren metaforlarda üretilmiştir. Örneğin “korkutucu güç” “korkuluk” “öcü” metaforları ile okul yöneticilerinin korku verici olduklarına yönelik

algılar olduğu da görülmüştür. Bunun yanı sıra mevcut kategoriler altında yer alan “despot” “diktatör” gibi metaforlarında okul yöneticilerine yönelik olumsuz algıların örneği olduğu görülmüştür. Olumsuz algıların oluşmasına neden olarak öğretmen adaylarının kendi deneyimlerinin olumsuz olması gösterilebilir. (Aydoğdu, 2008; Browne-Ferrigno, 2003; Yalçın ve Erginer, 2012; Lum, 1997; Yalçın ve Erginer, 2012).

SONUÇ

Bu araştırmanın sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının okul yöneticisi kavramını liderlik vasıflarına sahip, bilgi ve becerisiyle yol gösteren, bütünleştiren, problem çözebilen ve eğitim sistemi içinde vazgeçilemez bir yeri olan kişiler olarak algıladıkları görülmektedir. Gelecek yılların okul yöneticileri olma potansiyeline sahip oldukları göz önüne alınırsa okul yöneticisi kavramına ilişkin çoğunlukla olumlu algılara sahip olmalarının önemli ve olumlu olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Okul yöneticisi kavramına ilişkin bazı öğretmen adaylarının var olan olumsuz algısının geçmiş yaşantılarına bağlı olduğu düşünülmektedir.

Çağdaş eğitim yönetimi yaklaşımlarının daha çok benimsenmesi, öğretmen adaylarında var olan olumlu algının geliştirilebilmesi, olumsuz algıların ise yok edilmesi ve farkındalık düzeylerinin artırılarak öğretmen adaylarının bu konuda özendirilmesi için lisans düzeyinde okul yönetimi ve liderlik ile ilgili derslerin sayıca artırılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Alger, C. L. (2009). Secondary teachers' conceptual metaphors of teaching and learning: changes over the career span. *Teaching and Teacher Education*, 25, 743e751. <http://www.sciencedirect.com/science/>. Adresinden elde edildi.
2. Arnett, R.C. (1999). Metaphorical guidance: administration as building and renovation. *Journal of Educational Administration*, 37(1), 80-89. <http://www.emeraldinsight.com/> adresinden elde edildi.
3. Arslan, M., Bayrakçı, M. (2006). Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, sayı171, s.100-108. <http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/> adresinden elde edildi.
4. Aydoğdu, E. (2008). İlköğretim Okullarındaki Öğrenci Ve Öğretmenlerin Sahip Oldukları Okul Algıları İle İdeal Okul Algılarının Metaforlar (Mecazlar) Yoluyla Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi.
5. Bloom, G., Castagna, C. & Warren, B. (2003). More than mentors: Principal coaching. *Leadership*, May/June, 20-23. http://coaching4educators.com/documents/more_than_mentors.pdf adresinden elde edildi.
6. Binbaşıoğlu, C. (1978). Eğitim yöneticiliği. s. 3. Ankara: Binbaşıoğlu.
7. Cerit, Y. (2008). Öğrenci, Öğretmen Ve Yöneticilerin Müdür Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve Bilim*. 33 (147). <http://egitimvebilim.ted.org.tr/> adresinden elde edildi.
8. Dönmez, Ö. (2008). Türk Eğitim Sisteminde Kullanılan Yönetici Metaforları (Kayseri İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi.
9. Ertan Kantos, Z., Oğuz Çuhadaroğlu, E., & Taşdan, M. (2009). İlköğretim okulları yöneticilerinin yönetim biçimlerine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri (nitel bir araştırma). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17, (2), 393-403.

10. Evcim, U. (2008). Örgüt Kültürünün Algılanmasında Metaforların Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
11. Fennel, H. A. (1996). An Exploration Of Principals' Metaphors For Leaders and Power. <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/> adresinden elde edildi.
12. Guerrero, M., & Villamil, O.S. (2002). Metaphorical conceptualizations of ESL teaching and learning. *Language Teaching Research*, 6(2), 95-120. <http://ltr.sagepub.com/content/6/2/95.full.pdf>. Adresinden elde edildi.
13. Gül, S. K. (2008). Kamu Yönetiminde ve Güvenlik Hizmetlerinde Hesap Verebilirlik. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10 (4), 72-94. <http://www.gear.pol.tr/> adresinden elde edildi.
14. Kaya, Y. K. (1999). Eğitim yönetimi: kuram ve Türkiye'deki uygulama. Ankara: Bilim Yayınları.
15. Kösterelioglu, M. (2014). Öğretmen adaylarının okul yöneticisi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Zeitschrift für die Welt der Türken*. Vol. 6 no. 3. <http://www.dieweltdertuerken.org/> adresinden elde edildi.
16. Lakoff, G. & Johnson, M. (2005). *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*. (Çev: G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma Yayınları.
17. Lum, B. J. (1997). Student Mentality: Intentionalist Perspectives About The Principal. *Journal of Educational Administration*, 35 (3), 210-218. <http://www.emeraldinsight.com/> adresinden elde edildi.
18. Morgan G. (1998). Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor (Çev. G. Bulut). İstanbul: BZD Yayıncılık.
19. Saban, A, Koçbeker, B.N. & Saban A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 6(2), 461-522. <http://www.edam.com.tr/kuyeb/> adresinden elde edildi.
20. Shuell, T. J. (1990). Teaching and learning as problem solving. *Theory into Practice*, 29 (2), 102-108. <http://archive.excellencegateway.org.uk/pdf/> adresinden elde edildi.
21. Yalçın, M. ve Erginer, A. (2012). İlköğretim okullarında okul müdürüne ilişkin metaforik algılar. *Journal Of Teacher Education and Educators. Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi*. 1 (2), 229-256. <http://www.jtee.org/document/issue2/4mak.pdf>. Adresinden elde edildi.
22. Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
23. Zembat, R., Koçyiğit, S. Tuğluk, M. ve Doğan, H. (2010). The relationship between the effectiveness of preschools and leadership styles of school managers. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2 (2010) 2269-2276. <http://www.sciencedirect.com/> adresinden elde edildi.